

Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Eğitim Harcamaları Arasındaki İlişkinin İncelemesi

Hatip Yurgiden | ORCID 0000-0001-8201-1050 | hyurgiden@hotmail.com

Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/0257dtg16>

Öz

Dünya genelinde yer alan hemen hemen her ülke, ekonomik politikalarını uygularken genellikle yapılacak olan kamu harcamalarının ekonomik büyümeyi nasıl etkileyeceği sorunsalına bir çözüm bulmaya çalışmıştır. Dolayısıyla kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar önem arz etmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada, kamu harcamaları içerisinde en büyük payı oluşturan eğitim harcamaları örneklem olarak seçilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi kısa ve uzun dönemde alan yazı incelemesi yaparak incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme teorik olarak ele alınarak 2009-2023 yılları arasındaki (29 makale, 7 yüksek lisans tezi, 1 doktora tezi) çalışmalar araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda yapılan literatür taramasına göre, Türkiye’de eğitim harcamalarının artması, ekonomik büyüme üzerinde olumlu etki yarattığı ileri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Kamu Harcamaları, Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme

Atıf Bilgisi

Yurgiden, Hatip. “Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Eğitim Harcamaları Arasındaki İlişkinin İncelemesi”. Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi Cilt No 4/Sayı No 2 (Aralık 2024), 182-205

Geliş Tarihi	23 Kasım 2024
Kabul Tarihi	29 Aralık 2024
Yayın Tarihi	30 Aralık 2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Yazar Katkısı	%100
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate
Etik Bildirim	hepdergi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Examination Of the Relationship Between Economic Growth And Education Expenditures In Türkiye

Hatip Yurgiden| ORCID 0000-0001-8201-1050| hyurgiden@hotmail.com

Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/0257dtg16>

Abstract

Almost every country around the world has tried to find a solution to the problem of how public expenditures will affect economic growth while implementing their economic policies. Therefore, studies examining the relationship between public expenditures and economic growth are important. In this study, education expenditures, which constitute the largest share in public expenditures, were selected as a sample. The aim of this study is to examine the relationship between education expenditures and economic growth in Türkiye in the short and long term by conducting a literature review. For this purpose, studies between 2009 and 2023 (29 articles, 7 master's theses, 1 doctoral thesis) were researched by considering education expenditures and economic growth theoretically. According to the literature review conducted as a result of the study, it has been suggested that the increase in education expenditures in Türkiye has a positive effect on economic growth.

Keywords

Public Expenditures, Education Expenditures, Economic Growth

Citation

Yurgiden, Hatip. "Examination Of the Relationship Between Economic Growth And Education Expenditures In Türkiye". *Hitit Journal of Economics and Politics Volume 4/Issue 2 (December 2024), 182-205.*

Date of Submission	23 December 2024
Date of Acceptance	29 December 2024
Date of Publication	30 December 2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Author Contribution	50%, 50%
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	hepdergi@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

GİRİŞ

İktisat ekollerinin neredeyse tamamında birçok iktisatçı, özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede devletin ekonomik anlamda konumunun arttığını ve özel sektörde ise düzenleyici rolünün gün geçtikçe büyüdüğünü düşünmektedir. Bu nedenle, 1950’li yıllarda devletin ekonomik anlamda etkisinin artması, iktisatçıları kamu harcamaları (KH) ile ekonomik büyüme (EB) arasındaki ilişkiyi araştırmaya itmiştir (Yılmaz ve Kaya, 2005: 257). Ünlü Alman iktisatçı Adolph Wagner (1835-1917), 1883 yılında kamu harcamalarının geliştirilmesine ilişkin teori ortaya koymuştur. Wagner’e göre, kamu faaliyetlerinin büyümesi ile ekonomik büyüme arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, kamu sektörünün büyüme hızının ekonomik büyümeden daha yüksek olduğunu söylemiştir (Tabar vd., 2017: 218). Bu tarihten itibaren ekonomik faaliyetler içerisinde kamu harcamalarının artmasıyla ekonomik büyümenin artacağı anlamına gelen Wagner Yasası birçok iktisatçı tarafından kabul görmüştür. Wagner’in bu görüşünü savunan birçok iktisatçı bu alanda çalışma yapmıştır. İktisadi düşünce tarihine bakıldığında ise KH ile EB arasındaki ilişki Keynesyen politikalarla açıklamak olası görülmüştür. Maliye politikası aracı olarak devlet müdahalesini ön gören Keynesyen iktisat, gelir dağılımının düzenlenmesi, ekonomik istikrarın sağlanması, EB ve kalkınmanın sürdürülebilmesi için uzun yıllar boyunca kamu harcamalarındaki artışı baz almıştır (Oktayer ve Susam, 2008: 146). Keynes ve Keynes’in görüşünü kabul eden iktisatçılara göre kamu harcamaları, dışsal bir faktör olarak görülürken; Wagner Yasası’nda kamu harcamaları içsel bir değişken olarak kabul edilmiştir. Wagner Yasası’nda, nedenselliğin yönü ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru iken; Keynes Yasası’nda kamu harcamalarındaki artışın mili gelirden bir artışa neden olacağı ve dolayısıyla nedenselliğin yönünün kamu harcamalarından büyümeye doğru olduğu belirtilmiştir (Arisoy, 2005: 64).

Ekonomik büyüme sürecinde bulunan ve emek, sermaye, doğal kaynaklar ile girişim biçiminde adlandırılan klasik üretim faktörleri son yıllarda ekonomik gelişmeleri açıklamakta yetersiz kalmıştır. Teknolojinin dışsal ve sabit olduğunu savunan ve fiziki sermayenin önemine dayanan Neo-Klasik büyüme modelinin yerine beşerî sermayenin önemini savunan içsel büyüme modelleri ortaya çıkmıştır. İçsel büyüme modelleri ekonomik büyümeyi beşerî sermaye, teknolojik gelişme ve araştırma-geliştirme gibi faktörlerle açıklamaya çalışmaktadır (Eser ve Ekiz Gökmen, 2009: 42). Bu görüşün yaygınlık kazanması ve beşerî sermaye kavramının EB üzerindeki etkisinin anlaşılması, içsel büyüme modellerinin öncüsü olan P. Romer (1986) tarafından gerçekleştirilmiştir. Romer’e göre, eğitim sayesinde beşerî sermaye, yenilik ve teknolojik gelişme yoluyla işgücü verimliliğini artırarak EB’yi sağlamaktadır. Diğer bir önemli katkı sağlayan ise R. Lucas (1988) olmuştur. Lucas, eğitim sayesinde gelişen beşerî sermaye ile birlikte fiziki sermaye verimliliğinin de artacağını savunmuştur (Köksel ve Tecirli, 2023: 73). Eğitim, bireysel düzeyde her insanın gelişimine katkıda bulunan, daha yüksek gelire ve daha iyi hizmetlere ulaşmanın mümkün olduğu bir süreçtir (Raccanello vd., 2017: 862). Eğitim kavramı; bireyin davranış ve düşünce yapısında ve becerilerinde değişiklik yaratma süreci olarak tanımlanmaktadır. Eğitim, aynı zamanda bireyin toplum içerisinde yetenek, tutum gibi davranış kalıplarını kazandığı süreçler olarak da ifade edilmektedir (Karaçor vd., 2017: 256). Eğitim, büyük ölçüde ekonomik performansın önemli bir itici gücü olarak kabul edilmektedir (Trabelsi, 2017: 100). Dolayısıyla birçok hükümet bu alana önemli yatırımlar yapmıştır. Özellikle 2019 yılının sonlarında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan koronavirüs (Covid-19) pandemisi tüm dünya genelinde neredeyse tüm sektörleri etkileyerek yeni düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu anlamda eğitimde dijital dönüşümün

yaşanması, ülkelerin eğitim politikalarında değişiklikler yapılmasını sağlamıştır. Ülkelerin eğitim düzeyinin yüksekliği o ülkelerin vatandaşlarına daha iyi fırsatlar sunabileceğinin önünü açmaktadır. Çünkü eğitim insanların gerek iş hayatında gerekse sosyal hayatlarında ekonomik imkanlarının iyileşmesinde önemli rol oynamaktadır. Örneğin, eğitim düzeyi yüksek olarak bilinen ülkelerden olan Kanada, İsviçre, Japonya, İsveç, Finlandiya, Almanya gibi ülkelerde kaliteli, özgürlükçü, yenilikçi, disiplinli eğitim veren kurumların fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de 2009-2023 yılları arasındaki yapılan çalışmalarda (28 makale, 7 yüksek lisans tezi, 1 doktora tezi) EH-EB ilişkisi incelenmiştir. Ülkelerin kalkınması için önemli olan eğitime yapılan harcamaların ekonominin itici gücü olduğunu birçok çalışmada gösterilmiştir. Dolayısıyla, gün geçtikçe gerek Türkiye’de gerekse dünya ülkelerinde eğitim harcamalarının artması ülkelerin Gayri Safi Yurtiçi Harcamaları (GSYH) içerisindeki paylarının artmasını sağlamıştır. Çalışmanın sonucunda, eğitime yapılan yatırımların ülkelerin büyümelerine katkı sağladığı tespit edilerek birçok çalışmada gün yüzüne çıkarıldığı görülmüştür.

1. Literatür Taraması

Bu çalışmada, EH ile stratejik emtia getirileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Literatürde söz konusu değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen pek çok çalışmalara rastlamak mümkündür. Söz konusu çalışmalar Tablo 1’de özetlenmiştir. Tabloda belirtilen ifadeler ışığında, daha çok Türkiye’de az da olsa OECD ülkelerinde EH-EB ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu konudaki literatürün farklılık arz ettiği görülmektedir. Ekonomik teoride EH’de meydana gelen bir artışın EB üzerine etkileri ile ilgili kesin bir bilgi vermemektedir. Bununla birlikte, EH-EB ilişkisi üzerine gerek pozitif gerekse negatif ileri sürülen çeşitli görüşler bulunmaktadır. Literatürde, özellikle 2013 yılından sonra yapılan ampirik çalışmalarda, genel anlamda EH ile EB arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Her ne kadar sonuçlar ülkeden ülkeye farklılık gösterse de alınan yıllar itibarıyla genel geçerlilik olarak Türkiye’de EH’nin artması EB’yi etkileyerek arttırdığı ve ekonominin itici gücü olarak ileri sürüldüğü gözlemlenmiştir.

Tablo 1: Eğitim Harcamaları ile Ekonomik Büyüme İlişisine Ait Çalışmaların Özeti

Yazar(lar)	Tarih	Araştırmaya İlişkin Bilgiler	Veri ve Analizler	Sonuç
Erdoğan ve Yıldırım	2009	Türkiye’de (1983-2005) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	ARDL Sınır Testi kullanılmıştır.	Değişkenlerin EH ile EB arasında hem pozitif hem de negatif bir ilişkisi olduğu görülmüştür.
Yolcu	2011	Hane halkının EH’ye etkisi incelenmiştir.	Hane halkının eğitime harcama yapmasını etkileyen etkenler açıklanmıştır.	Ailelerin, eğitimin özel maliyetine katılımın gittikçe arttığı eğitimi toplumun alt kesimlerinden gelen aileler için bir toplumsal hareketlilik aracı olmaktan çıkardığı

				görülmüştür.
Yardımcıoğlu	2012	EH, EB ve gelir dağılımı arasındaki (1980-2008) uzun dönemli ilişki incelenmiştir.	Panel Eşbütünleşme, Panel FMOLS, Panel DOLS yöntemleri kullanılmıştır.	Uzun dönemde EH, EB ve gelir dağılımı değişkenleri arasında eşbütünleşme ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Eriçok ve Yılanıcı	2013	Türkiye’de EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Eşbütünleşmeye sınır testi yaklaşımı kullanılmıştır.	Sadece kısa dönemde EH’nin EB üzerinde olumlu etki gösterdiği anlaşılmıştır.
Yardımcıoğlu	2013	25 OECD ülkesinde, (1975-2008) EH ile sağlık arasındaki uzun dönemli ilişkiyi incelenmiştir.	Pedroni ve Kao eşbütünleşme testleri, Canning; Pedroni ve Panel VECM kullanılmıştır.	EH ve sağlık değişkenleri arasında uzun dönemde karşılıklı anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.
Akçacı	2013	EH-EB (1998Q1-2012Q3) ilişkisi incelenmiştir.	Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanmıştır.	EH’den EB’ye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu görülmüştür.
Çalışkan, Karabacak ve Meçik	2013	Türkiye’de (1923-2011) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Maki (2012) eşbütünleşme testi ile Kapetanios (2005) birim kök testi uygulanmıştır.	Türkiye’de eğitime (yükseköğretime), daha fazla kaynak tahsis edilmesi EB’ye katkı sağlayacağı görülmüştür.
Selim, Purtaş ve Uysal	2014	G20 ülkelerinde (2000-2011) EH-EB ilişkisi araştırılmıştır.	Panel eş-bütünleşme ve hata düzeltme modeli kullanılmıştır.	EH-EB arasındaki ilişkinin uzun ve kısa dönemde pozitif ve anlamlı olduğu saptanmıştır.
Pamuk ve Bektaş	2014	Türkiye’de (1998:01-2013:02) EH-EB ilişkisi araştırılmıştır.	Geleneksel birim kök testleri, gecikmesi dağıtılmış otoregresif sınır ve Granger nedensellik testi yapılmıştır.	EH-EB arasında eşbütünleşme ilişkisi olmadığı belirlenmiş ve Granger nedensellik testiyle tek yönlü bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır.
Dal	2014	Türkiye’de (1980-2012) okullaşma oranları, kişi başı EH ve EB arasındaki ilişki incelenmiştir.	Augemented Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi uygulanarak çoklu regresyon analizi	Kişi başı EH ile ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim okullaşma oranlarının EB’yi

			yapılmıştır.	pozitif yönde etkilediği görülmüştür.
Bozkurt	2015	Bilgi-iletişim, eğitim ve sağlık sektörleri ile EB (1998:1-2014:3) arasındaki ilişki incelenmiştir.	Zaman serisi analizi uygulanmıştır.	Bilgi değişkeninin katsayısı istatistiksel olarak anlamlıyken diğer değişkenlerin katsayıları anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.
Başar, Künü ve Bozma	2016	Türkiye'nin eğitim, sağlık ve Ar-Ge harcamalarının EB'ye (1998:1-2016:1) etkisi araştırılmıştır.	Mevsimsel sapmalar için TRAMO/SEAT (Time Series Regression with ARIMA Noise) kullanılmıştır.	EH'nin EB'ye anlamlı bir etkisi bulunmazken SH'de bir artışın EB'yi aynı yönlü etkileyeceği görülmüştür.
Uçan ve Yeşilyurt	2016	Türkiye'de (2006:Q1 ve 2015:Q4) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	R oluşturulan hata düzeltme modeli ve Granger nedensellik testi uygulanmıştır.	Büyüme ve eğitim harcamaları arasında çift yönlü ilişki saptanmıştır.
Gövdeli	2016	Türkiye'de (1923-2014) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	FMOLS Eşbütünleşme Katsayı Tahmincisi ve Bootstrap Nedensellik analizi yapılmıştır.	Eğitim göstergeleriyle EB arasında uzun dönemli ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.
Şimşek	2017	Türkiye'de (1991-2016) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	ARDL Sınır Testi ve Granger nedensellik testi kullanılmıştır.	Kısa ve uzun dönemde EH'den EB'ye tek yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.
Köprücü ve Sarıtaş	2017	Türkiye'ye EH-EB uzun dönem ilişkisi araştırılmıştır.	ARDL ve Johansen modeli yapılmıştır.	Eğitim düzeyi EB'nin Granger neden iken EB, eğitim düzeyinin Granger nedeni olmadığı görülmüştür.
Öztürk, Kalaycı ve Korkmaz	2017	Türkiye'de (1980-2013) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Çoklu regresyon modeli ve ADF birim kök testi kullanılmıştır.	Eğitime yatırım yapılması uzun dönemde EB'yi artıracığı saptanmıştır.
Çalışkan, Karabacak ve Meçik	2017	Türkiye'de (1998-2014) EH-EB ilişkisi araştırılmıştır.	Toda Yamamoto nedensellik testi kullanılmıştır.	EH-EB arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisinin olmadığı saptanmıştır.
Durmuş	2017	Türkiye,	Panel eş-	Türkiye ve İran

		Azerbaycan, Ermenistan, İran ve Güney Kıbrıs’ın verileri kullanılarak EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	bütünleşme analizi yapılmıştır.	çin EH ve EB ilişkisi pozitif ve anlamlı, Güney Kıbrıs için negatif ve anlamlı olurken Azerbaycan ve Ermenistan için ise anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.
Altun, İşleyen ve Görür	2018	Türkiye’de (1999-2017) EH, Sağlık harcamaları (SH)’nın EB’ye etkisi incelenmiştir.	Modelde En Küçük Kareler (EKK) yöntemi ve Granger nedensellik testi uygulanmıştır.	Türkiye’de SH’den EB’ye pozitif bir etkiye sahip olduğu, EH’nin ise anlamlı bir etkiye yaratmadığı görülmüştür.
Çalışkan, Karabacak ve Meçik	2018	EH, sağlık-sosyal hizmet harcamaları ile GSYH arasındaki ilişki araştırılmıştır.	Maki (2012) eşbütünleşme testi ve Kapetanos (2005) çoklu yapısal kırılmaya izin veren birim kök testi yapılmıştır.	EH’de %1’lik değişimin GSYH’de %0,51’lik artış ve sağlık-sosyal hizmet harcamalarındaki %1’lik artış GSYH’de %0.36’lık bir artış yaratacağı belirlenmiştir.
Bayoğlu	2018	Türkiye’de (1998:Q1-2016:Q2) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Engle-Granger Eşbütünleşme Testi uygulanmıştır.	EH-EB arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.
Şeker	2019	Türkiye’de (1997-2017) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Zaman Serileri Analizi kapsamında Vektör Otoregresif (VAR) Modeli kullanılmıştır.	EH’deki değişimlerin EB’nin nedeni olduğu sonucuna varılmıştır.
İğdeli	2019	Türkiye’de Ar-Ge ve EH’nin EB’ye (1990-2016) etkisi araştırılmıştır.	Granger nedensellik testi yapılmıştır.	Ar-Ge ve EH’nin uzun dönemde EB’yi pozitif yönlü etkilediği görülmüştür.
Çalçalı	2019	Türkiye’de EH araştırılmıştır.	PISA başarı puanları OECD ülkeleri ile karşılaştırılmıştır.	Türkiye’de kamu EH’nin daha verimli ve etkili kullanılması gerektiği düşünülmektedir.
Keçili ve Esen	2019	Türkiye’de (2008:Q1-2019:Q2) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	GSYH verileri ve EH verilerinin logaritmaları alınarak analiz edilmiştir.	Türkiye’de EH’nin EB üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.
Pata	2020	Türkiye’de (1960-	Fourier-Shin	Türkiye’de

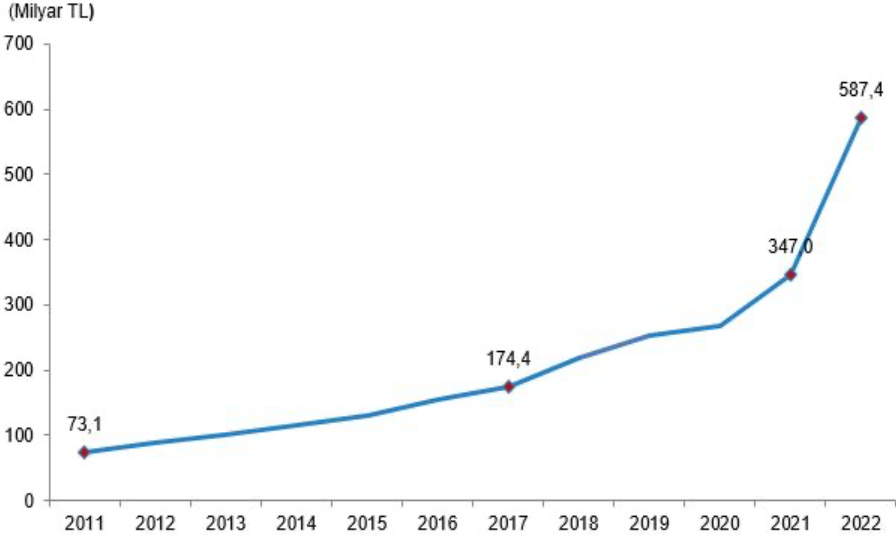
		2018) EH-EB ilişkisi araştırılmıştır.	eşbütünleşme testi ve dinamik en küçük kareler (DEKK) tahmini uygulanmıştır.	üniversite eğitiminin desteklenmeye devam edilmesi ve meslek lisesi eğitiminin ise iyileştirilmesi gerekliliği belirlenmiştir.
Akgün	2021	Türkiye’de (1980-2018) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	ADF, Phillips-Perron, Johansen Eşbütünleşme, Vektör Hata Düzeltme Modeline (VECM) ve Granger Nedensellik testi uygulanmıştır.	EH-EB arasında uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisi ve EH artış oranından reel büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi görülmüştür.
Demir	2021	Türkiye’nin eğitim, sağlık ve Ar-Ge harcamalarının EB’ye (1996-2019) etkisi araştırılmıştır.	ARDL sınır testi ve Toda-Yamamoto nedensellik testi yapılmıştır.	Eğitim, sağlık ve Ar-Ge alanlarındaki iyileşmelerin gelir düzeyini ve yaşam kalitesini arttıracığı belirtilmiştir.
Fendoğlu ve Gökçe	2021	Türkiye’de EB ile SH ve EH arasındaki ilişki (2006Q1-2021Q1) incelenmiştir.	Fourier birim kök testi ve Fourier ARDL yaklaşımı kullanılmıştır.	Türkiye için EB ile EH ve SH değişkenleri arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
Yürük ve Acaroğlu	2021	Türkiye’de (1980-2015) EH-EB uzun dönem ilişkisi araştırılmıştır.	Zaman serisi verileri (Keynes hipotezi) uygulanmıştır.	EH’nin pozitif şokların hem kısa hem de uzun dönemde EB’nin lehine ve negatif şokların ise kısa dönemde EB’nin aleyhine sonuçlanmıştır.
Mart ve Kartal	2021	OECD ülkeleri ile Türkiye’deki EH karşılaştırılmıştır.	Tarama modeli yapılmıştır.	Türkiye’deki EH’nin GSYH ve merkezi yönetim bütçesi içindeki payında düzenli artış olduğu belirlenmiştir.
Tunç	2021	Türkiye’de (2000:Q1-2020:Q3) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Durağanlık, birim kök testleri, yapısal kırılmalı eşbütünleşme testleri, VECM varyans	EH-EB arasında uzun vadede pozitif ve anlamlı bir ilişki görülürken kısa dönemde bir

			araştırması ve Granger nedensellik testi uygulanmıştır.	ilişkiye rastlanmamıştır.
Kırşan	2022	OECD ülkelerinde (1995-2018) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Yumuşak Geçişli Panel Regresyon (YGPR) modeli uygulanmıştır.	EH için %4,1412 eşik değeri belirlenmiş olup EH’nin bu eşik seviyesinin altında olduğunda EB’yi negatif etkilediği, üzerinde olduğunda ise pozitif etkilediği görülmüştür.
Yumuşak	2022	Türkiye’de (1971-2019) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Johansen eş bütünleşme yöntemi	EH-EB arasında eş bütünleşme ilişkisi olduğunu sonucuna varılmıştır.
Köksel ve Tecirli	2023	Türkiye’de (1980-2020) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	ADF Birim Kök Testi, VAR analizi, Genelleştirilmiş Etki-Tepki analizi, Varyans Ayrıştırması ve Granger Nedensellik testi uygulanmıştır.	EH’den EB’ye doğru bir nedensellik ilişkisinin olduğu görülmüştür.
Yılmaz	2023	OECD ülkelerinde, (1971-2019) EH-EB ilişkisi incelenmiştir.	Durbin-Hausman eşbütünleşme testi ve Dumitrescu Hurlin (2012) panel nedensellik analizi yapılmıştır.	EH’den hem EB’ye hem de kalkınmaya doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu görülmüştür.

2. Kamu Harcamaları İçerisindeki Eğitim Harcamaları

Ülkelerin kalkınmasında eğitimin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bir yandan kalkınma sürecinde ihtiyaç duyulan niteliksel ve niceliksel işgücünü sağlama işlevini yerine getirirken, diğer taraftan bilgiyi üretme ve yayma işleviyle ülkeleri modern imalat teknolojilerini takip etmeye, geliştirmeye ve bunları üretim sürecine aktarmaya teşvik etmektedir (Merçan ve Sezer, 2014: 925). Ülkelerin çoğu temel eğitimi sağlamak için önemli miktarda kaynak ayırmaktadır. Daha fazla kamu okulu harcamasının daha iyi eğitim sonuçlarına yol açıp açmayacağı, eğitim politikalarının oluşturulması için esas kabul edilmiştir (Yuang ve Zhang, 2015: 124). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamaları içerisindeki eğitim payı giderek arttığı görülmüştür. Bu kapsamda Türkiye’de Grafik 1’de yıllara göre toplam eğitim harcamaları gösterilmiştir.

Grafik 1: Toplam Eğitim Harcamaları, 2011-2022

Kaynak: TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2023.

Eğitim finansman politikaları için hükümetler beşeri sermayeyi artırmak adına bütçelerine kaynaklar aktarmaktadır. TÜİK'in 07 Aralık 2023 tarihinde yayınladığı eğitim harcamaları istatistiklerinde, 2022 yılında eğitim harcamaları 587 milyar 438 milyon TL olurken eğitim harcamalarının gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içindeki payı %3,9 olmuştur. Ayrıca, Türkiye'de 2022 yılında yapılan eğitim harcamalarının %79,1'i devlet tarafından finanse edilirken eğitim harcamaları içerisinde hane halklarının yaptığı harcamaların payı %10,0 olmuştur.

Tablo 1. Eğitim Harcamaları Temel Göstergeleri, 2021, 2022

	2021	2022
Toplam eğitim harcaması (Milyon TL)	347.066	587.438
Öğrenci başına eğitim harcaması (TL)	15.622	25.143
Eğitim harcamasının GSYH içindeki payı (%)	4,8	3,9
Devlet eğitim harcamasının GSYH içindeki payı (%)	3,5	3,1
Toplam eğitim harcaması (Milyon dolar)	38.990	35.401
Öğrenci Başına eğitim harcaması (dolar)	1.755	1.515

Devlet ve özel eğitim kurumlarınca yapılan toplam harcama

Eğitim Düzeyi	Yıl	Toplam harcama	Cari harcama	Personel		Sermaye harcaması
				harcamaları	Personel dışı cari harcama	
Okul öncesi	2011	3 493	3 035	2 363	672	458
	2012	4 108	3 538	2 741	797	570
	2013	4 481	3 918	2 998	920	563

	2014	5 662	4 908	3 765	1 144	754
	2015	6 391	5 687	4 524	1 163	704
	2016	7 970	7 203	5 835	1 368	767
	2017	9 429	8 523	6 774	1 749	906
	2018	13 546	11 826	8 655	3 171	1 720
	2019	15 615	14 164	11 429	2 735	1 451
	2020	14 059	12 821	10 576	2 246	1 237
	2021	17 446	15 391	12 269	3 122	2 056
	2022	38 609	32 811	24 928	7 883	5 798
İlkokul	2011	16 184	14 767	10 867	3 899	1 417
	2012	17 876	16 040	11 799	4 241	1 836
	2013	19 134	17 050	12 450	4 600	2 085
	2014	21 869	18 892	14 372	4 520	2 977
	2015	22 908	20 215	15 703	4 512	2 693
	2016	25 625	22 934	17 801	5 133	2 691
	2017	27 203	24 473	18 442	6 031	2 731
	2018	32 468	28 418	22 110	6 308	4 050
	2019	38 496	34 294	27 806	6 489	4 202
	2020	40 526	35 921	30 284	5 637	4 606
	2021	52 605	46 132	37 733	8 399	6 473
	2022	97 170	81 228	63 062	18 166	15 942
Ortaokul	2011	11 108	10 109	7 665	2 444	999
	2012	14 677	13 114	9 819	3 295	1 563
	2013	17 853	15 893	11 570	4 323	1 959
	2014	20 250	17 484	13 219	4 265	2 766
	2015	20 719	18 275	14 302	3 973	2 444
	2016	25 207	22 579	17 923	4 656	2 628
	2015	27 726	24 939	19 646	5 292	2 787
	2018	33 137	29 098	23 044	6 054	4 039
	2019	39 303	35 212	28 793	6 419	4 091
	2020	39 523	35 310	29 903	5 407	4 213
	2021	52 724	46 954	39 224	7 730	5 770
	2022	96 250	81 932	65 166	16 766	14 319
Ortaöğretim Toplam (Genel, Mesleki ve Teknik ortaöğretim)	2011	15 425	13 503	10 068	3 435	1 922
	2012	18 812	16 488	12 101	4 387	2 324
	2013	25 743	21 868	14 790	7 078	3 875
	2014	27 932	23 810	16 313	7 496	4 122

	2015	34 687	30 029	19 854	10 175	4 657
	2016	40 641	34 924	24 232	10 691	5 717
	2017	47 776	41 770	29 030	12 740	6 006
	2018	59 746	51 585	34 926	16 659	8 161
	2019	63 710	57 297	45 299	11 997	6 414
	2020	65 292	59 157	47 672	11 484	6 135
	2021	75 849	69 110	53 074	16 036	6 739
	2022	138 515	126 283	92 316	33 968	12 232
Yükseköğretim	2011	22 973	18 642	13 321	5 321	4 331
	2012	27 246	21 083	14 643	6 440	6 163
	2013	34 281	26 940	17 246	9 694	7 341
	2014	38 178	29 799	19 967	9 832	8 379
	2015	43 958	34 685	22 899	11 787	9 272
	2016	52 612	42 911	28 030	14 881	9 701
	2017	59 500	48 163	30 092	18 071	11 337
	2018	76 431	63 506	42 359	21 147	12 925
	2019	80 474	69 426	48 182	21 245	11 047
	2020	94 932	82 535	56 280	26 255	12 397
	2021	124 135	104 994	75 962	29 032	19 141
	2022	217 949	182 848	120 212	62 636	35 100
Toplam	2011	69 182	60 056	44 285	15 771	9 127
	2012	82 720	70 264	51 104	19 160	12 456
	2013	101 493	85 670	59 055	26 615	15 823
	2014	113 890	94 893	67 636	27 258	18 997
	2015	128 663	108 893	77 282	31 611	19 771
	2016	152 054	130 551	93 822	36 729	21 504
	2017	171 634	147 867	103 984	43 883	23 767
	2018	215 328	184 433	131 094	53 339	30 894
	2019	237 598	210 393	161 508	48 885	27 205
	2020	254 332	225 744	174 715	51 029	28 588
	2021	322 760	282 581	218 263	64 318	40 179
	2022	588 493	505 102	365 684	139 418	83 391

Kaynak: TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2023.

Tablo 1’de, TÜİK eğitim harcamaları istatistikleri eğitim harcamaları hizmet sunucularına göre değerlendirildiğinde, devlet eğitim kurumlarınca yapılan harcamaların %35,1’ini yükseköğretim, %21,7’sini ortaöğretimin oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca, özel eğitim kurumlarınca yapılan harcamaların, %44,6’sı yükseköğretime, %31,0’i ise ortaöğretime yapıldığı belirtilmiştir. Türkiye’de Eğitim harcamasının GSYH içindeki payı 2021 yılında %4,8 iken 2022 yılında düşüş göstererek %3,9 olmuştur.

Tablo 2. Hizmet Sunucuları ve Eğitim Düzeylerine Göre Eğitim Harcamaları (Milyon TL)

Eğitim Düzeyi	Yıl	Devlet ve özel eğitim kurumlarınca yapılan toplam harcama				
		Toplam harcama	Cari harcama	Personel harcamaları	Personel dışı cari harcama	Sermaye harcaması
Okul öncesi	2011	3 493	3 035	2 363	672	458
	2012	4 108	3 538	2 741	797	570
	2013	4 481	3 918	2 998	920	563
	2014	5 662	4 908	3 765	1 144	754
	2015	6 391	5 687	4 524	1 163	704
	2016	7 970	7 203	5 835	1 368	767
	2017	9 429	8 523	6 774	1 749	906
	2018	13 546	11 826	8 655	3 171	1 720
	2019	15 615	14 164	11 429	2 735	1 451
	2020	14 059	12 821	10 576	2 246	1 237
	2021	17 446	15 391	12 269	3 122	2 056
	2022	38 609	32 811	24 928	7 883	5 798
İlkokul	2011	16 184	14 767	10 867	3 899	1 417
	2012	17 876	16 040	11 799	4 241	1 836
	2013	19 134	17 050	12 450	4 600	2 085
	2014	21 869	18 892	14 372	4 520	2 977
	2015	22 908	20 215	15 703	4 512	2 693
	2016	25 625	22 934	17 801	5 133	2 691
	2017	27 203	24 473	18 442	6 031	2 731
	2018	32 468	28 418	22 110	6 308	4 050
	2019	38 496	34 294	27 806	6 489	4 202
	2020	40 526	35 921	30 284	5 637	4 606
	2021	52 605	46 132	37 733	8 399	6 473
	2022	97 170	81 228	63 062	18 166	15 942
Ortaokul	2011	11 108	10 109	7 665	2 444	999
	2012	14 677	13 114	9 819	3 295	1 563
	2013	17 853	15 893	11 570	4 323	1 959
	2014	20 250	17 484	13 219	4 265	2 766
	2015	20 719	18 275	14 302	3 973	2 444
	2016	25 207	22 579	17 923	4 656	2 628
	2015	27 726	24 939	19 646	5 292	2 787
	2018	33 137	29 098	23 044	6 054	4 039
	2019	39 303	35 212	28 793	6 419	4 091

	2020	39 523	35 310	29 903	5 407	4 213
	2021	52 724	46 954	39 224	7 730	5 770
	2022	96 250	81 932	65 166	16 766	14 319
Ortaöğretim						
Toplam						
(Genel, Mesleki ve						
Teknik ortaöğretim)	2011	15 425	13 503	10 068	3 435	1 922
	2012	18 812	16 488	12 101	4 387	2 324
	2013	25 743	21 868	14 790	7 078	3 875
	2014	27 932	23 810	16 313	7 496	4 122
	2015	34 687	30 029	19 854	10 175	4 657
	2016	40 641	34 924	24 232	10 691	5 717
	2017	47 776	41 770	29 030	12 740	6 006
	2018	59 746	51 585	34 926	16 659	8 161
	2019	63 710	57 297	45 299	11 997	6 414
	2020	65 292	59 157	47 672	11 484	6 135
	2021	75 849	69 110	53 074	16 036	6 739
	2022	138 515	126 283	92 316	33 968	12 232
Yükseköğretim	2011	22 973	18 642	13 321	5 321	4 331
	2012	27 246	21 083	14 643	6 440	6 163
	2013	34 281	26 940	17 246	9 694	7 341
	2014	38 178	29 799	19 967	9 832	8 379
	2015	43 958	34 685	22 899	11 787	9 272
	2016	52 612	42 911	28 030	14 881	9 701
	2017	59 500	48 163	30 092	18 071	11 337
	2018	76 431	63 506	42 359	21 147	12 925
	2019	80 474	69 426	48 182	21 245	11 047
	2020	94 932	82 535	56 280	26 255	12 397
	2021	124 135	104 994	75 962	29 032	19 141
	2022	217 949	182 848	120 212	62 636	35 100
Toplam	2011	69 182	60 056	44 285	15 771	9 127
	2012	82 720	70 264	51 104	19 160	12 456
	2013	101 493	85 670	59 055	26 615	15 823
	2014	113 890	94 893	67 636	27 258	18 997
	2015	128 663	108 893	77 282	31 611	19 771
	2016	152 054	130 551	93 822	36 729	21 504
	2017	171 634	147 867	103 984	43 883	23 767
	2018	215 328	184 433	131 094	53 339	30 894
	2019	237 598	210 393	161 508	48 885	27 205
	2020	254 332	225 744	174 715	51 029	28 588
	2021	322 760	282 581	218 263	64 318	40 179
	2022	588 493	505 102	365 684	139 418	83 391

Kaynak: TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2023.

Tablo 2’de 2011-2022 yılları arasında, hizmet sunucuları (cari harcama, personel harcamaları, personel dışı cari harcama, sermaye harcaması) ve eğitim düzeylerine (ilkokul, ortaokul, ortaöğretim, yükseköğretim) göre yapılan eğitim harcamaları Milyon TL olarak gösterilmiştir. Belirtilen yıllar itibarıyla devlet ve özel eğitim kurumlarınca yapılan toplam harcamalarda (2019 yılı personel dışı cari harcamalar ile sermaye harcamaları hariç) artış görülmüştür. 2020 yılında okulöncesi cari harcamalarında bir düşüş yaşansa da toplam cari harcamalarında artış yaşandığı görülmüştür.

Tablo 3. Finans Kaynağı ve Eğitim Düzeylerine Göre Eğitim Harcamaları (Milyon TL)

Eğitim düzeyi	Yıl	Toplam	Devlet harcamaları		Toplam özel	Özel harcamalar			Uluslararası kaynaklı	Devletten halkına transfer
			Merkezi devlet	Mahalli idareler		Hane halkları	Özel tüzel kişilikler	Özelden hane halkına transfer		
Okul öncesi	2011	3 984	2 712	155	1 146	896	272	21	11	41
	2012	4 795	3 110	186	1 530	1 202	355	27	11	43
	2013	5 122	3 285	235	1 637	1 272	388	24	12	47
	2014	6 455	4 292	115	2 096	1 639	485	29	1	48
	2015	6 950	4 976	105	1 917	1 469	482	34	1	50
	2016	8 638	6 164	87	2 430	1 819	655	45	21	64
	2017	9 807	7 032	119	2 704	1 877	882	55	31	79
	2018	13 329	10 558	146	2 806	1 802	1 062	57	82	262
	2019	15 494	12 894	131	2 770	1 834	1 015	79	93	394
	2020	13 993	11 953	99	2 092	1 410	734	52	60	210
	2021	17 660	13 585	167	3 979	2 742	1 332	95	103	173
	2022	37 759	30 587	547	7 086	4 473	2 834	221	216	677
İlkokul	2011	16 708	12 796	695	3 595	2 376	1 336	117	10	389
	2012	18 868	13 941	781	4 557	3 088	1 611	142	10	420
	2013	20 066	14 614	959	4 916	3 377	1 663	124	10	433
	2014	23 340	17 371	445	5 939	4 285	1 798	144	8	424
	2015	25 406	19 565	351	5 911	4 721	1 346	156	21	443
	2016	28 488	22 011	277	6 619	5 171	1 629	180	96	515
	2017	30 601	22 894	331	7 850	6 065	1 980	195	117	591
	2018	35 754	27 018	387	8 650	6 715	2 129	194	278	579
	2019	44 881	33 944	329	11 202	9 532	1 931	261	325	919
	2020	46 826	36 024	305	10 920	9 403	1 716	199	232	654
	2021	62 905 103	46 225	399	17 127	722	2 722	317	329	1 175
	2022	630	85 698	973	18 984	585	5 011	612	592	2 616
Ortaokul 1	2011	12 343	8 719	490	3 402	2 542	942	83	7	274
	2012	16 313	11 399	650	4 638	3 405	1 351	118	7	381

	2013	19 137	13 638	891	5 009	3 572	1 552	116	9	410
	2014	22 216	16 091	410	6 104	4 574	1 662	132	12	400
	2015	23 930	17 693	320	6 310	5 230	1 223	142	24	417
	2016	29 888	21 646	279	8 379	6 946	1 615	181	100	517
	2017	32 500	23 253	353	9 396	7 530	2 072	207	128	629
	2018	40 034	27 621	403	306	344	2 165	202	307	603
	2019	49 280	34 835	341	704	053	1 921	270	355	954
	2020	48 498	35 367	301	202	805	1 594	196	274	646
	2021	65 989	47 172	378	235	107	2 429	300	317	1 113
	2022	108 431	86 335	914	23 078	19 206	4 447	575	562	2 457
Ortaöğretim toplam	2011	17 341	11 397	209	6 393	4 874	1 589	69	10	668
	2012	21 293	13 597	410	8 088	6 142	2 040	94	44	847
	2013	25 670	16 578	779	9 067	6 578	2 579	90	184	939
	2014	29 318	18 999	367	843	7 983	2 969	109	156	1 046
	2015	33 268	22 254	312	828	7 865	4 087	123	110	1 236
	2016	40 216	26 657	278	399	9 832	4 717	151	159	1 276
	2017	47 082	31 572	399	677	266	5 577	165	185	1 752
	2018	58 825	38 464	659	128	583	6 704	160	418	1 843
	2019	67 777	46 228	392	987	417	5 781	211	494	2 324
	2020	70 615	48 673	293	195	037	5 332	173	703	2 250
	2021	84 939	55 272	375	453	038	6 687	272	734	2 895
	2022	136 383	100 572	732	39 243	27 424	12 338	518	1 189	5 353
Yükseköğretim	2011	22 731	20 370	53	4 943	3 094	1 913	64	259	2 895
	2012	27 619	24 163	67	6 608	4 394	2 308	94	266	3 484
	2013	30 656	26 919	98	7 262	4 634	2 721	93	301	3 923
	2014	35 258	31 073	55	8 490	5 403	3 221	133	317	4 677
	2015	40 338	35 590	52	117	5 547	4 723	153	212	5 633
	2016	47 766	43 744	59	824	6 213	5 801	189	396	8 258
	2017	54 501	48 698	71	270	7 090	7 332	152	405	8 944
	2018	69 914	60 125	76	323	9 728	9 875	280	507	10 116
	2019	74 491	59 698	52	965	234	013	282	625	9 849
	2020	87 663	70 575	61	341	456	114	229	881	10 195
	2021	115 573	93 042	99	34 066	18 067	16 348	349	1 038	12 673
	2022	201 235	158 154	211	60 191	25 827	34 965	349	1 733	19 054
Toplam	2011	73 107	55 995	1 602	19 480	13 782	6 052	354	297	4 267

				25	18	7			
2012	88 886	66 210	2 093	421	230	664	474	338	5 176
	100			27	19	8			
2013	651	75 034	2 961	890	433	904	447	516	5 752
	116			33	23	10			
2014	586	87 825	1 391	471	884	135	548	494	6 595
	129	100		36	24	11			
2015	892	079	1 141	084	832	861	610	368	7 780
	154	120		43	29	14			
2016	996	222	981	651	981	417	747	772	10 630
	174	133		50	33	17			
2017	490	450	1 273	897	828	843	774	866	11 995
	217	163		64	43	21			
2018	857	786	1 670	213	171	935	894	1 591	13 403
	251	187		75	54	22			
2019	924	600	1 244	627	070	661	1 104	1 892	14 440
	267	202		75	54	22			
2020	596	592	1 058	750	111	489	850	2 149	13 954
	347	255		105	77	29			
2021	066	296	1 418	860	675	517	1 333	2 521	18 029
	587	461		148	91	59			
2022	438	346	3 376	582	515	595	2 528	4 291	30 157

Kaynak: TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2024.

Tablo 3’te 2011-2022 yılları arasında, finans kaynaklarına (devlet harcamaları, özel harcamaları, transfer harcamaları) ve eğitim düzeylerine (ilkokul, ortaokul, ortaöğretim, yükseköğretim) göre yapılan eğitim harcamaları Milyon TL olarak gösterilmiştir. Merkezi ve mahalli idarelerce yapılan harcamalar toplam devlet harcamalarını oluşturmaktadır. Özel harcamalar ise hane halklarının ile özel tüzel kişilerin yapmış olduğu harcamalar toplanması ve bunlardan özelden hane halkına yapılan transferlerin çıkarılmasıyla elde edilmektedir. Bu kapsamda, belirtilen yıllar itibarıyla toplam devlet ve özel harcamaların sürekli arttığı görülmüştür. 2011 yılından 2022 yılı dahil toplam eğitim harcamalarına bakıldığında, okul öncesi için yapılan harcamalar %848 ile en fazla harcama yapılan alan olmuştur. Bunu sırasıyla İlkokul %520, Ortaokul %778, Ortaöğretim %686, Yükseköğretim %785 ile takip etmektedir.

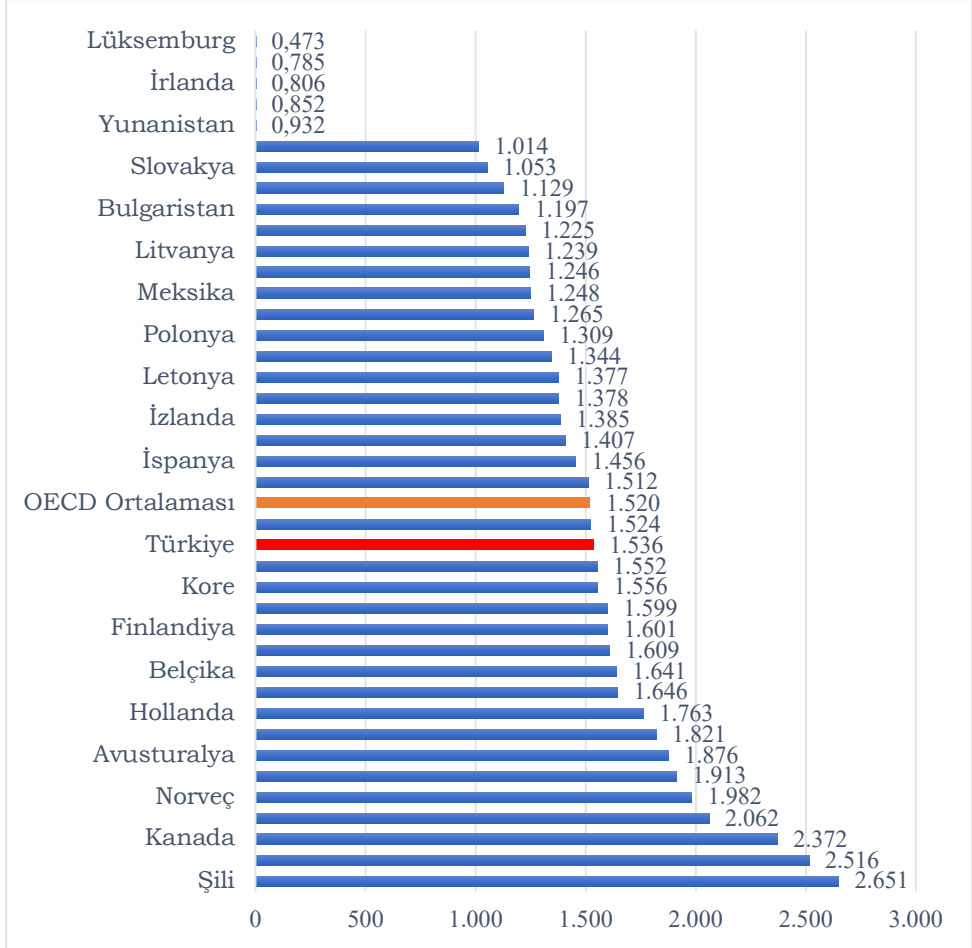
3. Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Ekonomik büyümeye genellikle yatırım kaynaklarının daha iyi tahsisi eşlik etmekte ve eğitim sektörü hükümet harcamalarının önemli bir kısmını almaktadır. Bunun sonucunda, eğitime yapılan yatırımlar artmakta ve bu da eğitim sisteminin kalitesini artırmaktadır (Le ve Tran, 2024: 1). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğu, kamu harcamalarının finansmanı için eğitim faaliyetlerinde kullanılmak üzere EH’nin payının gittikçe arttığı görülmektedir. Eğitim, yoksulluğun azaltılması, eşitsizliğin azaltılması ve küresel rekabet gücünün artırılmasında en etkili araçlardan biridir. İçsel büyüme modeline göre, kamu otoritesi politikası, insan sermayesine (eğitim), altyapıya ve araştırma geliştirmeye doğrudan ve dolaylı yatırım yoluyla ekonomik kalkınmanın desteklenmesinde aktif bir rol oynamaktadır (Hota, 2023: 1). Dolayısıyla EH ile EB arasında sıkı bir ilişki bulunurken birçok çalışmada da bu ilişki gün yüzüne çıkarılmıştır. İçsel ekonomik büyüme teorisi, yüksek öğrenime yapılan yatırımların bozucu olmayan vergilerle finanse edilmesi durumunda, daha üretken ve yeni teknolojileri daha iyi yaratıp özümseyebilen bir işgücü yaratarak ekonomik büyümeyi teşvik edeceğini öngörmektedir (Curs vd., 2011: 425). Bu açıdan Wagner, özellikle dışsallıklar veya üstün mallar söz konusu olduğunda piyasa verimsizlikleri, sübvansiyonları ve doğrudan arzı kolaylaştırarak mal ve hizmetlerin arzında optimal değer sağlanmasına yönelik hükümet müdahalelerinin olması gerektiğini savunmuştur (Tabar vd., 2017:

218).

Keynesyen düşünce tarzının artmasıyla beraber kamu harcamalarının kamusal ihtiyaçların karşılanması yanı sıra sosyo-ekonomik hayata müdahale için de kullanılabileceğinin genel kabul görmesi kamu harcamaları ile GSYH ilişkisine yönelik araştırmaların farklılaşmasına neden olmuştur. Böylece, kamu harcamalarında yaşanan artış ekonomideki toplam talebin yükselmesini sağlayarak çarpan mekanizmasının etkisiyle GSYH'deki harcama tutarından daha fazla oranda bir büyüme meydana geleceği düşünülmüştür (Karabulut, 2020: 151). Keynesyen iktisat anlayışına göre, kamu sektörü harcamaları ekonomik aktivitenin geliştirilmesinde ve artırılmasında önemli bir araçtır. Wagner hipotezinde nedenselliğin yönü ekonomik büyüme ve kalkınmadan kamu harcamalarına doğru kaynaklanmaktadır. 19. yy'de birçok Avrupa ülkesinde, Amerika ve Japonya'da kamu sektörünün büyümesi incelenmiştir. Wagner, kamu sektörünün görece büyümesinin GSYH üzerindeki etkisini belirleyen faktörleri siyasi ve ekonomik faktörler açısından tanımlamaktadır. Wagner yasası veya Wagner teorisi özellikle 1960'lı yıllardan itibaren oldukça ilgi görmüştür. Bu hipotez birçok ülkede zaman serisi ve kesit verileri kullanılarak test edilmiştir (Tabar vd., 2017: 218). Böylece, KH içerisinde yer alan eğitim harcamaları, üretim faktörlerinin daha verimli kullanılmasını amaçlayan bilgi beceri, tecrübe gibi değişkenlerin toplamını ifade eden beşerî sermayenin artmasını sağlamaktadır. Teknolojik alanlarda yaşanan hızlı ilerlemelerle beraber beşerî sermaye daha etkin kullanılmakta ve bu da ülkelerin ekonomik büyümelerini arttırarak gelişmelerini sağlamaktadır (Eser ve Ekiz Gökmen, 2009: 42). Eğitim, tüm ülkeler için ekonomik büyümenin düzeyi ve hızı açısından önemli bir motor haline gelmiştir. İnsanlar tüm ekonomik süreçlerin temelinde yer almaktadır. Dolayısıyla insan sermayesinin nitelik ve becerilerinin ekonomik sonuçları, ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde doğrudan etki yaratmaktadır. Sonuç olarak, bireylerin edindiği beceriler ne kadar yüksek olursa, bireylerin genel refah düzeyi de o kadar sürdürülebilir ve ekonomik büyüme de o kadar sağlıklı olmaktadır (Nuta vd., 2023: 1261).

Grafik 2: 2020 Yılında OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamalarının GSYH’deki Payı

Kaynak: OECD, Education Spending Data, 2024.

Grafik 2’de 2020 yılı için OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının GSYH’deki payı yüzdesel olarak gösterilmiştir. Buna göre, eğitim harcamalarının GSYH’deki payı %2,65 olan Şili ilk sırada yer almıştır. Şili’yi sırasıyla ABD (%2,51), Kanada (%2,37) ve Birleşik Krallık’ın (%2,06) ile takip ettiği görülmüştür. OECD ülkelerindeki ortalamaya bakıldığında, eğitim harcamalarının GSYH içerisinde %1,52 paya sahip olduğu anlaşılmıştır. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSYH içerisindeki payı OECD ülkelerindeki ortalamadan yüksek olup %1,53 olduğu görülmüştür. Eğitim harcamalarının GSYH’deki payı en az olan ülkeler, Yunanistan (%0,93), Macaristan (%0,85), İrlanda (%0,80), Romanya (%0,78) ve Lüksemburg (%0,47) olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4: Türkiye’de Yıllara Göre Büyüme Rakamları (2011-2023)

Yıl	GSYH büyümesi (yıllık %)	GSYH (Trilyon ABD Doları)
2011	11.2	73.96
2012	4.8	75.6
2013	8.5	77.75
2014	4.9	79.89
2015	6.1	75.36
2016	3.3	76.59
2017	7.5	81.55
2018	3	86.69
2019	0.8	87.95
2020	1.9	85.58
2021	11.4	97.53
2022	5.5	101.23
2023	4.5	105.44

Kaynak: World Bank, 2024.

Tablo 4’te Türkiye’de Dünya Bankası ulusal hesaplar verileri ve OECD Ulusal Hesaplar veri dosyaları kullanılarak oluşturulan Türkiye’nin 2011-2023 yılları arasındaki büyüme rakamları yüzdesel ve ABD Doları cinsinden gösterilmiştir. Tabloya göre, belirtilen yıllar arasında büyümenin en fazla gerçekleştiği yıl 2021 olurken en az büyüme 2019 yılında gerçekleşmiştir. 2019 yılında büyümenin yavaşlaması şüphesiz 2019 yılının sonlarında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyada etkisini gösteren koronavirüs (Covid-19) pandemisinin etkisinin sonucudur. Yine aynı şekilde bir önceki yıla göre en fazla artışın olduğu 2021 yılında koronavirüs pandemi sürecindeki iyileşmeler sayesinde yaşanmıştır. Dijitalleşmenin getirdiği yeni teknolojiler sayesinde son yıllarda yaşanan eğitim harcamalarındaki artışlar, eğitim sistemine entegre yeni faaliyetler ve iş kolları yaratmıştır. Örneğin; koronavirüs pandemisi süresince online eğitimler öğrenciden, öğretmene hatta veliye yönelik önemli katkılara sunarak devam ettirilmiştir. Yine aynı şekilde eğitim sistemine yapay zekâ uygulamalarının dahil edilmesi eğitime önemli katkılar sunmuştur.

4. Sonuç

Dünya genelindeki ülkeler kamu harcamalarının ekonomik büyüme ile olan ilişkisini araştırırken pek çok rapor, istatistik ve analiz yapmıştır. Genel anlamda bu çalışmalar, 1883 yılında kamu harcamalarının geliştirilmesini amaçlayan Wagner ile maliye politikası aracı olarak devlet müdahalesini savunan Keynesyen görüş etrafında toplanmıştır. Bu çerçevede iktisatçılar, kamu harcamalarını içsel bir faktör olarak gören Wagner’in ekonomik büyümeden kamu harcamalarına doğru bir nedensellik yönü olduğu çalışmalar yapmasının yanında kamu harcamalarını dışsal bir değişken olarak gören Keynes’in kamu harcamalarından büyümeye doğru olduğu çalışmaları da yapmışlardır. Literatürde, kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çok fazla çalışma bulunmaktadır. Ancak; bu çalışmada, örneklem olarak seçilen eğitim harcamalarının okulöncesi eğitimden başlayarak yükseköğretime kadar olan tüm eğitim düzeylerinde baz alınması oldukça önemlidir. Bunun yanında, Türkiye’de kamu harcamaları içerisindeki en büyük paylardan birine sahip olan eğitim harcamaları, çalışmanın ana karakteristik özelliğini oluşturmaktadır.

Türkiye’de kamu harcamaları içerisinde en büyük payı eğitim harcamalarının oluşturduğu görülmektedir. Ancak; eğitimden faydalanan nüfusun büyüklüğü, bölgelerarası eşitsizlikler, eğitim sektörü içerisinde çalışan personel sayısının

fazlalığı, GSMH oranı gibi birçok etken, yeterli kaynak ayrılması ve dağılımında problemlerin yaşanmasına sebep olmaktadır (Arabacı, 2011: 103). Türkiye’de yapılacak olan eğitim politikalarıyla bu problemlerin en aza indirilmesi ve sistemin olanaklarına erişemeyen tüm insanlara ulaşılması hedef haline getirilmelidir. Eğitim harcamalarının artması, nitelikli insan yetiştirmede ve eğitim sistemi içerisinde hali hazırda yer alan olumsuz durumların düzeltilmesinde oldukça önemli bir yapı taşı olarak görülmektedir. Eğitim siteminde var olan eksikliklerin giderilmesi ve olumsuz koşulların düzeltilmesi ülkelerin refah seviyelerinin artması açısından hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada da yapılan literatür taramasıyla Türkiye’de yapılan eğitim harcamalarının genel anlamda ekonomik büyümeyi etkileyerek artırdığı görülmüştür.

Dünyanın birçok yerinde özellikle eğitim düzeyi yüksek olan ülkelerde eğitimde yapay zekanın potansiyeli hızla artmaktadır. Otomasyon yoluyla öğretmenlerin öğrencilerine hızlı bir şekilde ulaşması ve öğretmen rollerinin desteklemesi, eğitimde öğrencilerin değerlendirme ve analitik yapmasını kolaylaştırmaktadır. Yapay zekâ ve dijital okuryazarlığın desteklenmesi, öğrenim içeriklerinin gelişmesini sağlayarak öğrencilere deneyimlerinin kişiselleştirilmesinin önünü açmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de de eğitimde yapay zekanın potansiyeli göz ardı edilmemelidir. Eğitim, bireysel olarak insanların gelişimine katkı sağlayarak gelirlerinin artmasına ve daha iyi koşullarda yaşamalarını sağlayan bir süreç olarak görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, insanların hayat standartlarının yükselmesi ülkelerin büyümelerini de beraberinde getirmiştir. Bireylerin bilgi ve becerilerinin gelişmesini sağlayan eğitim, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Aynı zamanda, dijitalleşen dünyada eğitim tüm toplumlar için beşerî sermaye olarak kabul görmesi, ülkelerin ekonomik faaliyetlerini etkileyerek eğitim harcamalarının artmasını sağlamıştır. Dolayısıyla eğitim, büyük ölçüde ülkelerin ekonomik performanslarını geliştirerek bu anlamda önemli bir itici güç oluşturmuştur.

Kaynakça

- Akçacı, T. (2013). Eğitim Harcamalarının İktisadi Büyüme Etkisi, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (5), 65-79.
- Akgün, U. (2021). Beşerî Sermaye Birikim Sürecinde Eğitim Harcamalarının Önemi ve Eğitim Harcamaları- İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (1980-2018), *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars-Türkiye*.
- Aksoğan, G. ve Elveren, A. (2012). Türkiye’de Savunma, Sağlık ve Eğitim Harcamaları ve Gelir Eşitsizliği (1970-2008): Ekonometrik Bir İnceleme, *Sosyoekonomi*, 17(17), 263-280. <https://doi.org/10.17233/se.44604>
- Altun, Y., İşleyen, Ş. ve Görür, Ç. (2018). Türkiye’de Eğitim ve Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Etkisi: 1999-2017. *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (39), 223-244.
- Arabacı, İ. (2011). Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 100-112.
- Arısoy, İ. (2005). Wagner ve Keynes Hipotezleri Çerçevesinde Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 63-80.
- Başar, S., Künü, S. ve Bozma, G. (2016). Eğitim ve Sağlık Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 189-204.
- Bayoğlu, N. (2018). Beşerî Sermaye Göstergelerinden Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme İle İlişkisi: 1998:Q1-2016:Q2 Dönemi Türkiye Örneği, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon-Türkiye*.
- Bozkurt, C. (2015). Türkiye’de Bilgi-İletişim, Eğitim, Sağlık ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Ampirik Bir Yaklaşım, *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 45-56.

Curs, B. R. Bhandari, B. ve Steiger, C. (2011). The Roles of Public Higher Education Expenditure and the Privatization of the Higher Education on U.S. *States Economic Growth, Journal of Education Finance*, 36 (4), 424-441.

Çalcalı, Ö. (2019). Türkiye'de Kamu Eğitim Harcamalarının Gelişimi ve OECD Ülkeleri ile PISA Etkinlik Karşılaştırması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 449-474. <https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.554840>

Çalışkan, Ş., Karabacak, M., ve Meçik, O. (2013). Türkiye'de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1923-2011 (Kantitatif Bir Yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48.

Çalışkan, Ş., Karabacak, M., ve Meçik, O. (2017). Türkiye Ekonomisinde Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bootstrap Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Yaklaşımı. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 45-56.

Çalışkan, Ş., Karabacak, M., ve Meçik, O. (2018). Türkiye'de Uzun Dönemde Eğitim ve Sağlık Harcamaları ile Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(1), 75-96. <https://doi.org/10.24988/deuiibf.2018331675>

Dal, E. (2014). Ekonomik Büyüme ile Eğitim Harcamaları İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir-Türkiye.

Demir, Y. (2021). Eğitim, Sağlık ve AR-GE Harcamaları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin ARDL Sınır Testi ile Belirlenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1758-1770. <https://doi.org/10.33206/mjss.918786>

Durmuş, S. (2017). Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Çalışma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (629), 9-18.

Erdoğan, D. D. ve Yıldırım, A. G. Ç. (2009). Türkiye'de Eğitim-İktisadi Büyüme İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 4(2), 11-22.

Eriçok, R. E. ve Yılandı, V. (2013). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(1), 87-101.

Eroğlu, N., Altaş, D., Ün, T. ve Ulu, M. İ. (2017). OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Panel Veri Analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 335-354.

Eser, K., Gökmen, Ç. E. ve Ekiz Gökmen, Ç. (2009). Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi Ve Türkiye Üzerine Gözlemler, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 41-56.

Fendoğlu, E. ve Canpolat Gökçe, E. (2021). Türkiye'de Eğitim ve Sağlık Harcamaları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Fourier Yaklaşımı. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 203-216. <https://doi.org/10.38009/ekimad.970527>

Gövdeli, T. (2016). Türkiye'de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Yapısal Kırılmalı Birim Kök ve Eşbütünlük Analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 223-238.

Güncör, C. (2017). Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 14-32.

Hota, P. S. (2023). Education infrastructure, expenditure, enrollment & economic development in Odisha, India, *International Journal of Educational Development*, 103, 1-6.

İğdeli, A. (2019). Ar-Ge ve Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 2517-2538. <https://doi.org/10.33206/mjss.520848>

Karabulut, Ş. (2020). Wagner ve Keynes Hipotezinin Geçerliliği: Türkiye Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(Ek), 150-168. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.701710>

Karaçor, Z., Güvenek, B., Ekinci, E. ve Konya, S. (2017). Relationship with Education Expenditure and Economic Growth In OECD Countries: A Panel Data Analysis, *Economics, Education*, 255-269.

Keçili, M. Ç. ve Esen, E. (2019). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği, İTOBIAD KONGRE/19 | II. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi, 794-800.

Kılıçaslan, H. ve Yavuz, H. (2019). PISA Sonuçları ile Türkiye'de Eğitim Harcamaları İlişkisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 296-319.

Kırşan, Ö. (2022). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: OECD Ülkeleri Örneği, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bandırma-Türkiye.

Köksel, B. ve Tecirli, S. (2023). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Analiz, *Anasay*, (23), 71-104. <https://doi.org/10.33404/anasay.1212486>

Köprücü, Y. ve Sarıtaş, T. (2017). Türkiye’de Eğitim ve Ekonomik Büyüme: Eşbütünlük Yaklaşımı. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 77-89. <https://doi.org/10.17541/optimum.292018>

Le, V. D. ve Tran, Q. T. (2024). Economic growth and quality of education: Evidence from the national high school exam in Vietnam, *International Journal of Educational Development*, 104, 1-16.

Mart, Ö. A., ve Kartal, S. (2021). Türkiye’deki Eğitim Harcamalarının Değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 37-53. <https://doi.org/10.21666/muefd.744910>

Mercan, M. ve Sezer, S. (2014). The effect of education expenditure on economic growth: The case of Turkey, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 109, 925-930.

Oktayer, N. ve Susam, N. (2008). Kamu Harcamaları- Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1970-2005 Yılları Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 145-164.

Öztürk, A., Kalaycı, S. ve Korkmaz, N. (2017). Türkiye’de Eğitim Harcamalarının İktisadi Büyüme Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 17-29.

Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 77-90.

Pata, U. K. (2019). Türkiye’de Eğitim ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Fourier Eşbütünlük Testi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 6(2), 175-190.

Raccanello, K., Cubillas, L. E. C. ve Yerena, M. G. (2017). Access and use of financial markets for basic education expenses, *Contaduría y Administración*, 62, 861-879.

Selim, S., Purtaş, Y. ve Uysal, D. (2014). G-20 Ülkelerinde Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 93-102. <https://doi.org/10.17541/oeymbd.19159>

Şeker, N. (2019). Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi (Türkiye Örneği), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa-Türkiye.

Şimşek, T. (2017). Türkiye’de Eğitim Harcaması ve Ekonomik Büyüme: ARDL Sınır Testi. *Enderun*, 1(1), 54-60.

Tabar, F. Z., Najafi, Z. ve Badooei, Y. S. (2016). The Impact of Educational Expenditures of Government on Economic Growth of Iran, *Artículo de Investigación*, DOI: [10.17230/articulo.30.11](https://www.redalyc.org/journal/3223/322349942013/html/minister.30.11) [https://www.redalyc.org/journal/3223/322349942013/html/](https://www.redalyc.org/journal/3223/322349942013/html/minister.30.11)

Trabelsi, S. (2017). Public education expenditure and economic growth: the educational quality threshold effect, *Région et Développement*, 45, 99-112.

Tunç, Ö. (2021). Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale-Türkiye.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamaları-Istatistikleri-202249574#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=E%C4%9Fitim%20harcamalar%C4%B1%202022%20y%C4%B1%C4%B1nda%202021,74%2C1%20ile%20y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim%20oldu.>

Uçan, O. ve Yeşilyurt, H. (2016). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Büyüme İlişkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 179-185.

World Bank (2024), Türkiye GDP data, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2023&locations=TR&start=2011>

Yardımcıoğlu, F. (2012). Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya-Türkiye.

Yardımcıoğlu, F. (2013). Eğitim ve Sağlık İlişkisi: Panel Eşbütünlük ve Panel Nedensellik Analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 49-74.

Yılmaz Ö. ve Kaya, V. (2005). Kamu Harcama Çeşitleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, *SÜ İİBF*

Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 5 (9), 257-271.

Yılmaz, H. (2023). OECD Ülkelerinde Eğitim ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, *Siirt Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (1), 12-24.

Yolcu, H. (2011). Hanehalkının Eğitim Harcamalarını Etkileyen Etmenler: Kuramsal Bir Çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 12-35. <https://doi.org/10.20875/sb.63229>

Yuan, C. ve Zhang, L. (2015). Public education spending and private substitution in urban China, *Journal of Development Economics*, 115, 124-139.

Yumuşak, G. (2021). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep-Türkiye.

Yürük, B. & Acaroğlu, H. (2021). Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Doğrusal Olmayan Analizi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(63), 1301-1317. <https://doi.org/10.19168/jyasar.927451>